

SECURITATEA ENERGETICĂ ȘI CORIDOARELE ENERGETICE DIN BALCANI

ENERGY SECURITY AND ENERGY CORRIDORS IN THE BALCANS

Drd. Anca Ioana STĂNIȘTEANU*

Problemele legate de energie, de multe ori, servesc drept o cauză pentru a provoca conflicte mai ample și a pune în pericol statele și chiar securitatea globală sau regională. Zona Peninsulei Balcanice este un loc de întâlnire pentru interesele majorității actorilor geopolitici. Capacitatea statelor din regiune de a-și recunoaște interesele reciproce și de a urmări realizarea lor în comun poate neutraliza, în mare măsură, tendințele marilor puteri de a-și urmări propriile interese, prin folosirea actorilor locali în mod individual. O abordare comună din partea statelor din regiune ar putea modifica modul în care marile puteri tratează interesele lor.

The energy-connected problems are often causing major conflicts, putting in danger states and even global and regional security. The Balkan Peninsula is a place where the interests of the main geopolitical actors collide. If the states in the area manage to mutually recognize their interests and work to fulfill them together, they will manage to neutralize to some extent the tendency of great powers to pursue their interests on the expense of local actors. A common approach of states in the region could alter the way in which great powers treat their interests.

Cuvinte-cheie: actori statali; rezervă de energie; interese statale; geoenergie; geopolitică.

Keywords: state actors; energy supply; state interests; geoenergy; geopolitics.

Preambul

Dezvoltarea economică, și implicit securitatea economică, este dependentă de resursele naturale care permit statelor lumii să-și asigure integral sau într-o proporție semnificativă necesitățile de consum.

Din acest punct de vedere, foarte mulți specialiști care studiază și analizează „fenomenul” securității, apreciază că securitatea economică¹ are o serie de componente, cum ar fi: *securitatea alimentară, securitatea financiară, securitatea resurselor, securitatea comerțului, securitatea bunurilor și serviciilor și nu în ultimul rând securitatea energetică*. Atingerea unui anumit nivel de securitate depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a-și menține accesul la resursele economice

externe. O parte dintre specialiști susțin că *securitatea energetică este chiar o componentă a securității naționale*².

Dezbaterea asupra securității energetice nu se mai poate centra doar pe dimensiunea economică. Asigurarea securității energetice, implică astăzi, mai mult decât în trecut, corelații cu aspectele politice și militare ale securității în ansamblul său.

Starea de securitate energetică presupune depășirea unor vulnerabilități, pericole, amenințări și riscuri pe o arenă internațională aflată în tranziție de la lumea bipolară spre o nouă fizionomie a sistemului relațiilor internaționale.

Așadar, se observă că securitatea energetică se află la întretărirea tuturor dimensiunilor securității, întrucât realizarea ei depinde de atingerea unui anumit grad de consens politic și militar, are un impact direct asupra economiei, societății și mediului, și, nu în ultimul rând, vizează protejarea fiecărui individ uman. Problema securității

*Universitatea Națională de Apărare „Carol I”
e-mail: ai.stanisteanu@gmail.com

energetice se pune în aceiași termeni ca și cea a securității internaționale: securitatea unui actor poate însemna insecuritatea altuia.

Conceptul de securitate energetică

Securitatea energetică este un concept multidimensional și puternic circumstanțializat, care a evoluat în decursul istoriei atât din punct de vedere al subiectului, inițial fiind un concept atașat numai petrolului, extinzându-se treptat și asupra gazelor naturale și energiei electrice, cât și al ariei de semnificații, de la aprovizionarea fizică către toate fazele aferente lanțului energetic.

Dincolo de toate acestea, orice definiție a securității energetice include termenii „risc” și „nesiguranță”, iar întreruperile în aprovizionare suscită cea mai stringentă preocupare legată de această temă. În această notă se încadrează și documentele de profil ale Uniunii Europene, care prevăd pentru securitatea energetică definiții bazate pe riscul întreruperii în aprovizionare, risc care poate fi generat de catastrofe naturale sau amenințări teroriste³.

Pentru cei mai mulți specialiști, securitatea energetică înseamnă să fii asigurat din punct de vedere al surselor, al controlului rutelor și distribuției și al alternativelor. În general, conceptul este definit ca „resurse sigure la un preț rezonabil”⁴, cu alte cuvinte înglobează o problemă mult mai amplă decât triumful securității a aprovizionării-sustenabilitate-competitivitate.

Așadar, existența resurselor suficiente și disponibile reprezintă o condiție imperios necesară realizării securității energetice.

Fără îndoială că orice întrerupere mai îndelungată a alimentării cu energie dăunează semnificativ asupra creșterii economice, stabilității politice și prosperității cetățenilor unei națiuni. Prin urmare, securitatea energetică vizează, în principal, următoarele dimensiuni: asigurarea unor surse (locuri) alternative de aprovizionare, identificarea unor rute energetice alternative de transport, securizarea surselor și rutelor existente și creșterea ponderii energiilor alternative în consumul intern. Însă, realitățile epocii actuale au demonstrat că marii consumatori ar trebui să renunțe la utopia independenței energetice și să accepte interdependența energetică⁵.

Viziunea asupra securității energetice depinde în mare măsură de contextul regional și global și

de poziția ocupată în circuitul economic. Astfel, consumatorii și industriile energofage doresc prețuri rezonabile și se tem de întreruperi ale aprovizionării. Țările mari producătoare de petrol consideră securitatea cererii și securitatea veniturilor părți esențiale ale oricărei discuții despre securitatea energetică. Companiile de petrol și gaze afirmă că accesul la noi rezerve, abilitatea de a dezvolta o nouă infrastructură și regimuri de investiții stabile sunt elemente critice în procesul de asigurare a securității energetice. Țările în dezvoltare sunt vital interesate de capacitatea de a plăti pentru resursele necesare dezvoltării economice și de șocurile în balanța de plăți. Companiile puternice sunt preocupate de integritatea întregii rețele. Atenția factorilor de decizie este îndreptată asupra riscurilor de subminare a aprovizionării și securității infrastructurii, datorită terorismului, conflictelor sau dezastrelor naturale. De asemenea, factorii politici și economici sunt foarte atenți la mărimea capacității excedentare, rezervelor strategice și surplusul de infrastructură. Prin urmare, de-a lungul circuitului economic, prețurile și diversitatea surselor de aprovizionare reprezintă componente critice ale securității energetice.

Un loc distinct în relația dintre producător și consumator începe să-l ocupe intermediarul, adică statul pe teritoriul căruia tranzitează vectorul energiei. Intermediarul urmărește consolidarea avantajelor economice oferite de tranzit, dar, în același timp, și consacrarea avantajelor în sistemul politic al relațiilor internaționale. Nu este exclus ca, în viitor, în rol de intermediar să intre și unități administrativ-teritoriale ale statelor de tranzit. Într-o perspectivă optimistă, relațiile producător-intermediar-consumator ar putea genera interdependențe ce ar constitui un suport solid pentru soluții care să întărească securitatea.

Fiecare „verigă” a lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitoare-consumator este interesată să-și apere și promoveze propriile interese, pentru a-și maximiza, astfel, rezultatele.

Marii actori ai scenei energetice au percepții diferite asupra securității energetice. Pentru SUA, termenul înseamnă, în primul rând, reducerea dependenței față de resursele din Golful Persic. Europa poate avea securitate energetică doar în condițiile în care Federația Rusă se obligă să asigure hidrocarburile necesare, în timp ce Federația Rusă înțelege prin aceasta acces la piețele occidentale.

În viziunea Chinei, securitatea energetică înseamnă achiziționare și investiții în exploatarea câmpurilor energetice africane.

Ca urmare, *o primă școală de gândire* consideră securitatea energetică, în primul rând, ca o problemă economică⁶. Ea vizează dependența cât mai redusă de importurile energetice externe prin producerea, pe plan intern, a energiei necesare, identificarea unor surse și rute alternative de aprovizionare, precum și a unor surse alternative de energie. Această abordare, proprie UE, are meritul incontestabil al instituirii unui teren predictibil în ceea ce privește investițiile în sectorul energetic, deschiderea și transparența pieței energetice, accesul nediscriminator la rețelele de transport al energiei, inclusiv cele de tranzit, convergența politicilor și legislației în domeniul energetic, asigurarea standardelor de mediu și a eficienței energetice, prin reducerea consumului resurselor neregenerabile de energie și promovarea utilizării în mai mare măsură a resurselor regenerabile. Focalizată, însă, aproape exclusiv pe rolul forțelor pieței, această abordare se interesează doar secundar și tangențial de problematica vitală a securității rețelelor energetice și poate conduce chiar la o serie de anomalii economice, ca și în cazul României, care a ajuns să cumpere gaz rusesc pentru a produce energie electrică.

O a doua școală de gândire vede în securitatea energetică nu doar o problemă economică, ci una mult mai complexă, cu implicații politico-militare⁷. Această abordare, proprie SUA și, în mai mică măsură a NATO, recunoaște importanța identificării unor surse și rute alternative de aprovizionare cu energie neregenerabilă (petrol și gaze naturale), dar pune un accent deosebit pe protecția rutelor, actuale și potențiale, de aprovizionare cu aceasta. Această abordare prezintă avantajul de a oferi răspunsuri credibile la cel puțin două dintre provocările majore cu care se confruntă securitatea energetică: posibilitatea unor atacuri teroriste asupra surselor de aprovizionare și rețelelor de transport și faptul că regiunile ce dețin marea majoritate a resurselor energetice sunt nesigure, marcate de instabilitate, urmare a unor dispute teritoriale, lupte ale etnicilor separatiști și ciocniri ale diverselor facțiuni politice. Ea riscă, însă, să potențeze militarizarea crescândă a geopoliticii conductelor din ultima perioadă și, pe cale de consecință, să conducă la sporirea potențialului de conflict dintre principalii săi actori.

În sfârșit, *o a treia școală de gândire*, aflată încă în stadiul incipient al dezvoltării sale, dar care câștigă treptat tot mai mult teren atât în SUA, cât și în UE, concepe securitatea energetică ca parte a unui sistem comprehensiv de asigurare a ceea ce se numește protecția infrastructurilor critice⁸.

Infrastructurile critice sunt acele facilități, rețele, servicii și bunuri, fizice și ale tehnologiei informatice, a căror funcționare, întreruptă sau în caz de distrugere, poate să aibă un serios impact asupra securității unei țări, funcționării efective a guvernului și/sau asupra siguranței, bunăstării economice, precum și a stării de sănătate a locuitorilor săi⁹.

Această a treia perspectivă, multidimensională, oferă cel puțin trei avantaje în raport cu celelalte două.

Astfel, în primul rând, ea concepe securitatea energetică nu în izolare față de celelalte componente ale infrastructurilor critice, ci, dimpotrivă, ca un sistem interdependent, corelat cu acestea. Mai precis, ea permite ca sistemele energetice să poată fi concepute ca sisteme integrate cu cele ale tehnologiei informatice.

În al doilea rând, ea acoperă întreaga plajă a posibilelor cauze ale producerii unor disfuncționalități în asigurarea securității energetice atât atacurile teroriste, pirateria, disputele etnice și teritoriale, războaiele civile și alte confruntări între facțiuni politice rivale, cât și dezastrele naturale (inundații, cutremure, uragane, tsunami și alte fenomene extreme) sau artificiale (accidente nucleare, erori umane de management).

În al treilea, dar nu ultimul rând, ea oferă o viziune neutră din punct de vedere ideologic asupra securității energetice, eliberată de fundamentalismul neoliberal al primei și de realismul cu tentă militarist-belicoasă al celei de a doua.

Ar fi, însă, o greșală să abordăm protecția infrastructurilor critice ca sistem de sisteme (sistem al unor sisteme interconectate între ele) dintr-o perspectivă triumfalistă. Dezvoltarea domeniului, cu toate implicațiile sale practice, este abia la început. Există încă multe întrebări care își așteaptă de abia de acum încolo răspunsuri consensuale adecvate, dintre care menționez:

- *Care sunt amenințările cele mai importante la adresa securității energetice în prezent și la ce tipuri de atacuri ne putem aștepta în viitorul previzibil?*

- Care dintre aceste amenințări au caracter național și care unul transfrontalier?

- Pe ce criterii (întreruperea unui serviciu, capacitățile diminuate de furnizare a acestuia, beneficiarii săi etc.) decidem care este nivelul adecvat de protecție al unei infrastructuri critice?

- Cum stabilim ordinea de prioritate a protecției acestora?

- Este necesară implicarea exclusivă a operatorilor publici sau și a celor privați?

- Cum putem forja un parteneriat public-privat eficient în protejarea infrastructurilor critice?

Securitatea energetică este adesea percepută ca o „umbrelă” ce acoperă multe preocupări legate de energie, creștere economică și putere politică. Ca dimensiuni ale securității energetice, distincte, dar totodată suprapuse, experții Centrului german de Cercetare Politică Aplicată¹⁰ identifică:

- *dimensiunea politicii interne*, ce se referă la: investiții în întreținerea și dezvoltarea infrastructurii energetice, intervenția în caz de urgență energetică, sporirea eficienței energetice, orientarea mixului energetic spre energiile alternative;

- *dimensiunea economică* vizează: reguli clare de funcționare a piețelor, contracte pe termen lung, diversificarea surselor și rutelor, inovarea tehnologică în domeniul energetic;

- *dimensiunea geopolitică* are în vedere: acțiuni concertate de securizare a comerțului internațional cu mărfuri energetice, adoptarea unui cadru legal global în domeniul serviciilor energetice transnaționale, precum Energy Charter Treaty din 1994; tendința de renaționalizare a depozitelor, infrastructurii și corporațiilor energetice; necesitatea unor concepte strategice și abordări de ansamblu, în special în relația cu statele fragile;

- *dimensiunea politicii de securitate* este focalizată pe cooperarea strânsă cu statele vulnerabile la atacuri teroriste asupra infrastructurilor sau piraterie, inclusiv prin schimb de informații, instruire și dezbateri asupra bunelor practici. Statele industrializate mari consumatoare de resurse energetice, direct sau prin intermediul UE sau NATO, ar trebui să-și extindă angajamentul și în sfera capacităților de management al riscului, răspunsul la crize și pregătirea forțelor militare și de poliție.

Aceste dimensiuni interdependente reprezintă elemente cheie ale procesului de stabilizare și securizare a aprovizionării cu resurse energetice.

Dacă vor fi adoptate din timp măsuri multilaterale adecvate, impactul negativ al unei eventuale crize energetice ar putea fi atenuat considerabil. Un concept sustenabil de securitate energetică trebuie să aducă împreună toate aceste dimensiuni, pornind de la aspectele economice și politice până la întregul spectru de instrumente „soft” și „hard” ale securității.

În opinia mea, trebuie adăugată o a cincea dimensiune, cea *militară*, care începe să devină o componentă independentă a securității energetice, în afara celei geopolitice. Ea se manifestă pe plan intern în politicile de apărare ale celor mai importanți actori ai pieței energetice, care urmăresc, în ultimă instanță, folosirea mijloacelor militare pentru menținerea pozițiilor avantajoase. În cadrul programelor lor militare, SUA își propun crearea capacităților de proiecție a forței la nivel global, Rusia își perfecționează arsenalul nuclear ca garanție a inviolabilității teritoriului, statele din Orientul Mijlociu și Venezuela sunt cele care achiziționează cele mai mari cantități de armament, Iranul își susține controversatul program nuclear, China și India dezvoltă programe militare cu efecte imprevizibile într-un viitor apropiat etc.

Desigur că securitatea energetică nu este amenințată doar de terorism, tulburări politice, conflicte armate, piraterie, ci este vulnerabilă și la uragane, inundații, cutremure sau la distrugerii provocate de „mâna omului”. De exemplu, o explozie produsă pe un câmp petrolifer din China va determina guvernul chinez să cumpere mai mult petrol, ceea ce va duce la creșterea prețului internațional al petrolului și, implicit, al benzinei în SUA. Așa cum afirma și senatorul american Dick Lugar¹¹, securitatea energetică este pusă în pericol de șase mari provocări ale secolului al XXI-lea: scurtcircuitări ale fluxurilor de aprovizionare; natura finită a resurselor energetice; folosirea energiei ca instrument de presiune; utilizarea veniturilor din energie pentru susținerea regimurilor nedemocratice; transformările globale ale climei; costurile mari ale energiei pentru țările în dezvoltare.

Prin urmare, securitatea energetică trebuie să țină cont de provocările pe care le aduce cu sine procesul de globalizare, orice disfuncționalitate sau vulnerabilitate dintr-o parte a mapamondului (a unei surse energetice) afectând consumatorii din întreaga lume, fiind conștienți de faptul că „energia

reprezintă condiția sine qua non pentru exercitarea puterii în economia politică internațională și că nici bogăția sau securitatea nu pot fi realizate fără o aprovizionare sigură cu energie”¹².

Coridoare energetice pe rute balcanice

Uniunea Europeană, mare consumator de energie, continuă să aibă pe piața globală o poziție cu adevărat vulnerabilă. Dependența de resursele energetice din Federația Rusă și accentuarea riscului energetic pe măsură ce economia se dezvoltă, preocupă autoritățile de la Bruxelles la cel mai înalt nivel. Pe de o parte, politica energetică europeană a fost adaptată permanent la noile realități geopolitice, geoeconomice și geostrategice în scopul aprovizionării cu energie la prețuri accesibile, promovării eficienței energetice și protecției mediului, iar pe de altă parte, interesele statelor membre în domeniul energetic și întârzierea aplicării strategiilor și planurilor de acțiune europene subminează procesul de asigurare cu energie sustenabilă, competitivă și sigură.

În această ecuație, securitatea energetică a României ca țară membră a Uniunii Europene și parte importantă a Regiunii Mării Negre, depinde în mare măsură de cooperarea economică, de un parteneriat strategic și energetic solid între UE și Rusia. De asemenea, devine extrem de important ca țara noastră să-și valorifice la maxim avantajele geostrategice, potențialul energetic și nu în ultimul rând posibilitatea de a deveni un important coridor de tranzit dinspre producătorii răsăriteni spre consumatorii occidentali.

Asigurarea securității statului trebuie să se întemeieze primordial pe securitatea individului, iar interesele de securitate ale statului să fie în concordanță cu interesele de securitate ale cetățenilor. În acest context, condițiile de securitate cerute de populație pentru bunăstarea sa, față de care statul are responsabilitatea de a se asigura că sunt satisfăcute, se întemeiază mai ales pe cele de natură economică.

În economia de astăzi, energia curată și fiabilă este un lux rezervat numai celor mai bogate națiuni. În țările care se luptă cu o creștere demografică fără precedent, căutarea securității energetice este rareori echivalentă cu un salt către o tehnologie sofisticată și nepoluantă. Aceste națiuni tind, în schimb, să adopte cea mai ușoară, mai rapidă și mai ieftină cale posibilă – ceea ce, de obicei, înseamnă

tehnologii învechite, de proastă calitate și extrem de poluante¹³.

Până unde vor merge națiunile pentru a câștiga accesul la petrol este imposibil de spus, însă este foarte probabil că securitatea energetică va deveni cel mai nou pretext al conflictelor geopolitice, mai ales, în situația în care dezideratul referitor la „soluționarea pe cale pașnică a diferendelor internaționale” este, și credem că va mai fi, doar un principiu al dreptului și al relațiilor internaționale.

Problemele legate de energie de multe ori servesc drept o cauză pentru a provoca conflicte mai ample și pune în pericol statele și chiar securitatea globală sau regională. Zona Peninsulei Balcanice este un loc de întâlnire pentru interesele majorității actorilor geopolitici. Capacitatea statelor din regiune de a-și recunoaște interesele reciproce și de a urmări realizarea lor în comun poate neutraliza în mare măsură tendințele marilor puteri de a urmări propriile interese prin folosirea actorilor locali în mod individual. O abordare comună din partea statelor din regiune ar putea modifica modul în care marile puteri tratează interesele lor.

În afară de interesele statelor balcanice, energia, interesele politice și de securitate ale marilor puteri – cum ar fi: SUA, UE și Federația Rusă – se întâlnesc în acest spațiu geografic. Securitatea energetică apare ca unul dintre cele mai importante subiecte de securitate astăzi. Concepte precum securitatea energetică, diplomație energetică și geo-energie au ajuns deja în prim-plan atât discursul public politic, cât și diplomatic.

În trecut se aprecia, cu privire la poziția regiunii, că drumul de la Europa spre Asia trece prin Balcani; astăzi ar putea să fie înlocuită cu o observație mai adecvată: drumul din Asia în Europa conduce prin Balcani. Rezervele de energie semnificative în Eurasia, pe de o parte, și creșterea cererii de combustibili primari, pe de altă parte, au plasat din nou coridorul de tranzit balcanic în centrul evenimentelor geopolitice. Anterior văzute ca zone tampon între cele două blocuri ideologice Est și Vest, statele din Balcani au acum noi atribute de definire geostrategică, ce figurează în coridoarele de tranzit pentru fluxurile energetice din Asia Centrală și din Rusia.

În același timp, prin accesarea în procesul de integrare în UE, statele balcanice devin membri ai unui spațiu energetic comun și astfel se integrează în piața internă a energiei a UE. Prin aderarea la

procesul de asociere, statele își iau, de asemenea, obligația de aplicare a reglementărilor UE în domeniul gazelor și energiei electrice. Acest lucru înseamnă că, în regiunea Balcanilor, politica energetică rusă se intersectează cu cea a UE. Prin urmare, pentru ambii actori, spațiul de tranzit este o prioritate. În cazul Rusiei este o chestiune de a găsi o alternativă la dependența excesivă (aproape 80%), privind tranzitul prin Ucraina și, parțial, Belarus, în timp ce UE încearcă să reducă dependența de gazul rusesc (aprox 25% consum și 40% din importurile de gaze), și de a crea căi de aprovizionare care sunt independente de Rusia.

Concluzia inevitabilă atunci când vine vorba despre statele din Balcani este necesitatea gasirii unui compromis în ceea ce privește interesele geostrategice la nivel regional, iar acesta ar trebui să fie rezultatul cooperării reciproce constructive, bazat tocmai pe platforma de energie.

Înainte de toate, este necesar de a vedea dacă un concept energetic regional este posibil, având în vedere interesul marilor puteri. Acceptarea faptului că accesul la resursele energetice în condițiile de astăzi este practic fundamentul unei strategii pe termen lung, se poate observa că legarea regională a Balcanilor, regiunea Mării Negre și Caucaz este extrem de importantă pentru toți actorii implicați. Condițiile curente pentru integrarea regională puternică nu sunt favorabile din cauza tensiunilor etnice existente. Cu toate acestea, de astfel de legături ar beneficia nu doar statele din Balcani și Caucaz, dar și marile puteri – importatori și exportatori de energie – care încearcă să găsească o soluție de compromis pentru agendele lor energetice. O astfel de cooperare energetică în regiune ar putea lua locul competiției conductelor de gaz și petrol, printr-o politică energetică coerentă, bazată pe un echilibru economic și de securitate. Deși un astfel de aranjament complex ar necesita un compromis între marile puteri – înainte de toate SUA, UE și Rusia – bazele ar putea fi găsite în cadrul inițiativelor subregionale, pe care statele din regiune ar trebui să le lanseze și să le realizeze, în conformitate cu politicile lor publice în domeniul energetic. De fapt, critica exprimată în această lucrare se referă tocmai la această lipsă a unor strategii energetice naționale.

Statele din regiune ar trebui să își armonizeze integrarea sectorială cu UE, alternativa ce ar putea contribui la stabilizarea energetică a regiunii și chiar la stabilitatea generală. Niciuna dintre

opțiunile existente nu este a priori bună sau rea; toate ar trebui privite în contextul relațiilor curente dintre marile puteri, precum și a intereselor statelor balcanice în sine.

Beneficiile concrete ale extinderii și conectării subcomplexelor energetice emergente într-un întreg ar trebui să fie următoarele:

- 1) reducerea costurilor externe în sectorul energetic;
- 2) creșterea eficienței producției de energie, conversie, transport, distribuție și utilizare;
- 3) reducerea costurilor de transport, în importul de surse de energie de calitate;
- 4) securitatea îmbunătățită a aprovizionării cu energie;
- 5) reducerea sărăciei energetice;
- 6) creșterea competitivității pe piața de energie, promovarea investițiilor în regiune;
- 7) stabilitatea crescută a regiunii.

Astfel, poziția strategică a țărilor din Balcani de a dobândi o dimensiune adăugată – o continuare a rolului intermediar în relațiile dintre marile puteri, în loc de rolul lor anterior, de zid între Est și Vest. Ca o continuare a lanțului de tranzit turc, statele balcanice ar putea juca rolul de catalizator în relațiile dintre marile puteri și ar putea anticipa eventuale noi crize în regiune. Având în vedere unele dintre problemele comune cu care se confruntă statele din Balcani, bazinul Mării Negre și Caucaz și-ar putea uni eforturile în a câștiga o poziție mai bună pe „tabla de șah” transcontinentală Eurasia, lucru ce ar ridica nivelul de securitate în regiune.

Evoluțiile viitoare din Balcani vor arăta dacă domeniul geopolitic de interese conflictuale se poate transforma într-un spațiu pentru cooperare și un factor integrator. Dimensiunea energetică din regiunea Balcanilor a cauzat multe probleme, iar rădăcinile deceniilor de instabilitate se află în modul în care au fost realizate strategiile geopolitice și geoenergetice ale actorilor globali legate de acest spațiu. În cazul în care evoluțiile actuale vor fi abordate din punctul de vedere al securității umane, cele mai multe dintre provocările de securitate existente cu care se confruntă statele balcanice vor fi rezolvate fără noi greutăți și conflicte.

Concluzii

Experiența ultimilor ani și mai ales recenta criză ce a cuprins întreg sistemul economico-financiar global, demonstrează că nu poate exista prosperitate și pace socială fără a se asigura

securitatea la toate nivelurile, inclusiv securitatea economică. Acum mai mult ca oricând atingerea unui anumit nivel de securitate economică depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a menține accesul la resursele economice externe.

Securitatea energetică, ca latură aparține a securității economice, este strâns legată de orice acțiune sau inacțiune a oricărui actor al lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor-consumator, legată direct sau indirect de resursele energetice, ce are scopul de a influența sau de a controla alți actori. Prin urmare, riscul de natură energetică continuă să fie o permanență cu care se confruntă orice economie dependentă de resurse energetice externe, indiferent de gradul său de dezvoltare. Interdependența continuă să fie vectorul de realizare a securității energetice. Securitatea energetică a unui actor poate însemna securitatea energetică a altor actori interconectați cu acesta.

Întreaga dezbatere și problematică privind securitatea energetică sau bătălia pentru energie actuală și, probabil, viitoare nu este decât o consecință a omniprezenței guvernelor în exploatarea și în controlul resurselor naturale. Ideal ar fi ca energia să nu fie altceva decât un bun comercializat fără nici un fel de ingerință a factorilor politici. Petrolul și gazele naturale ar trebui considerate bunuri de utilitate publică internațională.

Deși statul rămâne în continuare proprietarul unor resurse energetice relativ importante, România nu-și poate satisface, în condițiile crizei economico-financiare, ale globalizării și accentuării competiției pe piețele regionale și internaționale, necesitățile interne de consum.

De aceea, cred că doar integrarea în rețelele energetice ale Uniunii Europene oferă o perspectivă clară energiei din țara noastră.

Această lucrare a fost posibilă prin sprijinul financiar oferit prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, cofinanțat prin Fondul Social European, în cadrul proiectului POSDRU/159/1.5/S/138822, cu titlul „Rețea Transnațională de Management Integrat al Cercetării Doctorale și Postdoctorale Inteligente în Domeniile „Științe Militare”, „Securitate și Informații” și „Ordine Publică și Siguranță Națională” – Program de Formare Continuă a Cercetătorilor de Elită – „SmartSPODAS”.”

NOTE:

1 Conceptul se referă la securitatea pe termen lung a accesului la oportunitățile economice, la piețe și la resursele umane, de capital, energie, tehnologie și educație.

2 N. Moldovan, M. Moldovan, *Unele considerații privind asigurarea securității energetice europene în condițiile crizei economico-financiare*, Sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională, *Securitate și apărare europeană în contextul crizei economico-financiare*, 15-16 aprilie 2010, București, *Secțiunea 1: Securitate și Apărare*, vol. 1, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010, pp. 97-98.

3 Florin Rădoi, *Securitatea energetică-concept și realități*, Forumul regional al energiei-FOREN, 2008.

4 Kamila Proninska, *Energy and security: regional and global dimensions*, în SIPRI Yearbook 2007-Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007, p. 216 și Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, March/April 2006, vol. 86, no. 2, p. 70.

5 Daniel Yergin, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, march/april 2006, vol. 86, no. 2, p. 70.

6 Adrian Pop, *Către o abordare holistică a securității energetice*, „22” PLUS, anul XV, nr. 262, Ediția scrisă din 11 noiembrie 2008.

7 *Ibidem*.

8 *Ibidem*.

9 Infrastructurile critice dețin componente pe cât de diverse, pe atât de strâns interconectate între ele, precum: instalațiile și rețelele energetice, tehnologia informatică și comunicațiile (telecomunicațiile, radio-televiziunea, sistemele de software și hardware, rețelele informatice, inclusiv Internetul), sistemul financiar-bancar (datele și investițiile bancare, transferurile și plățile online), sistemul de ocrotire a sănătății (spitale, laboratoare, medii de stocare a sângelui, farmacii și depozite de medicamente, servicii de urgență, servicii de căutare și salvare), industria alimentară (mijloacele de producție, distribuție și asigurare a calității alimentelor, cu precădere a celor procesate), sistemele de distribuție a apei (conducte, baraje, medii de depozitare și tratare) și aerului (sistemele de ventilație din clădiri și mijloace de transport), componentele de transport (aeroporturi, porturi, sisteme intermodale, rețele de cale ferată și de tranzit, sisteme de control al traficului), producția, depozitarea și transportul unor bunuri periculoase, cu potențial de dublă utilizare (materiale chimice, biologice, radiologice și nucleare) și infrastructura guvernamentală (servicii și sisteme cheie, rețele informatice, bunuri și amplasamente strategice, inclusiv militare, monumente).

10 Florian Baumann, *Energy Security as multidimensional concept*, în CAP Policy Analysis, no. 1, march 2008, pp. 4-5.

11 Dick Lugar, *Energy Security is National Security*, <http://lugar.senate.gov/energy/security/index.html>, accesat la 04.04. 2015.

12 John V. Mitchell, *Renewing Energy Security*, Royal Institute of International Affairs, London, july 2002, www.riia.org, p. 4, accesat la 04.04. 2015.

13 Thomas L. Friedman, *Cald, plat și aglomerat*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 113.

BIBLIOGRAFIE

- Barnett T.P.M., *The Pentagon's New Map*, Putnam Publishing Group, New York, 2004.
- Baumann Florian, *Energy Security as multidimensional concept*, în CAP Policy Analysis, no. 1, March 2008.
- Cornell S., Jonsson A., Nilsson N., Häggström P., *The Wider Black Sea Region: An emerging Hub in European Security*, Silk Road Paper, Dec., Central Asia-Caucasus Institute & Silk Road Studies Program – A Joint Transatlantic Research and Policy Center, Johns Hopkins University-SAIS, Washington / Uppsala University, Uppsala, 2006.
- Dick Lugar, *Energy Security is National Security*, <http://lugar.senate.gov/energy/security/index.html>.
- Friedman L. Thomas, *Cald, plat și aglomerat*, Editura Polirom, Iași, 2010.
- Klimov B., *Geopolitics vs. Globalization in the Balkans: The New Rivalries in the Energy and Transport Sectors*, Central European University, Budapest, 2003.
- Matthias G., *Where is the Eight Corridor? – The Pan-European Networks (PAN) and the Economic Significance of Eastern Europe and the Balkans*, Current Concerns 9/10, Zurich, 2001; <http://www.currentconcerns.ch/archive/20010907.php>
- Mitchell V. John, *Renewing Energy Security*, Royal Institute of International Affairs, London, July 2002, online www.riia.org.
- Moldovan N., Moldovan M., *Unele considerații privind asigurarea securității energetice europene în condițiile crizei economico-financiare*, Sesiune anuală de comunicări științifice cu participare internațională, *Securitate și apărare europeană în contextul crizei economico-financiare*, 15-16 aprilie 2010, București, *Secțiunea 1: Securitate și Apărare, Vol. 1*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, București, 2010.
- Pop Adrian, *Către o abordare holistică a securității energetice*, „22” PLUS, anul XV, nr. 262, Ediția scrisă din 11 noiembrie 2008.
- Proninska Kamila, *Energy and security: regional and global dimensions*, în SIPRI Yearbook 2007 Armaments, Disarmament and International Security, Oxford University Press, 2007.
- Rădoi Florin, *Securitatea energetică-concept și realități*, Forumul regional al energiei-FOREN, 2008.
- Sartori N., *Russia's Energy Strategies in the Balkans*, Interns Yearbook, Analytica, Skopje, 2009.
- Smith M., *Russian Energy Interest in the Balkans*, Defence Academy of the United Kingdom, London, 2008, [http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/balkan/08\(07\)MAS.pdf](http://www.da.mod.uk/colleges/arag/document-listings/balkan/08(07)MAS.pdf).
- Walker J.W., *Learning strategic depth: implications of Turkey's new foreign policy doctrine*, Insight Turkey, Ankara, 2007.
- Yergin Daniel, *Ensuring Energy Security*, Foreign Affairs, march/april 2006, vol. 86, no. 2, p. 70.